

C. H. P. İÇİNDE KIPIRDAMALAR

İktidarda bulunan D. P. kuruluşunun 15 inci yılını idrâk etmiş ve iktidarın da 10 uncu yılını şu günlerde idrâke hazırlanmaya başlamıştır.

C. H. P. onu vaktiyle, bir çocuk - hattâ bebek - farzedip kendisine büyük ürküntülü gözlerle bakmazdı. Fakat D. P., hayatının daha 5 inci yılında iken, onu mağlup edince C. H. P. garip bir ruh haletine düştü, hattâ, milletin yanılarak D. P. yi iktidara getirdiğini hissettirmek gibi gerçek dış bir görüşün bile bazı C. H. P. çevrelerine düşünüldüğü görüldü.

Fakat C. H. P. kısa zamanda kendini toplama şuurunu gösterebildi ve kendisi için doğmuş bulunan fevkalâde elverişsiz şartlar içinde bile, gerçek görevinin sabırlı bir muhalefet yapmaktan ibaret olduğunu anladı ve millete anlatmağa uğraştı: 1954 seçimlerinde seçim platformuna resmen çıkan «iktidarı kazanma» edebiyatının yanında, seçmen kitleleri ile yüz - yüze temaslarda, «memleketin bir de muhalefete ihtiyacı olduğu» edebiyatı çıkarıldı ve seçmenlerden C. H. P. ye bu muhalefeti ifade edebilmesi şansını vermeleri istendi. Bu, hayatının 10 uncu, iktidarının 4 üncü yılına rağmen, D. P. nin gösterdiği siyasî gücün bir çeşit kabul ve tasdiki idi.

C. H. P., 1954 ten sonra, o, kendini toplama şuurunu büsbütün keşaflendirme sonucu, 1957 seçimlerinde iktidarın eşğine kadar uzun mesafe aşmış oldu. Gerçekten de, 1957 de, C. H. P. tek başına değilse de, «muhalefet» sayı çoğunluğunu elde etmiştir. Bu da, çoğunluk sistemine dayanan ve muhalefet partileri arasındaki seçim ittifakını yasaklayan seçim mevzuatının sonucu iktidara gelememesine rağmen, «muhalefet çevresi» nin, gerçekte iktidarı elde etmesine pek az mesafe kaldığının - C. H. P. yönünden - idrâkini ifade ediyordu.

İşte bu idrâk safhasından itibaren C. H. P. çevrelerinde «kendini yakın geleceğin iktidarı» sayma psikozu da hasıl oldu. Bu psikoz, önce, kendi çalışmalarına bir çeki - düzen verme gibi müsbet bir yöne doğru bir hareket istidadı gösterdi. Fakat bunun arkasından, basına çatma gibi lüzumsuz bir hareket; onun da ardından taşra teşkilâtının ve halkın güvenini bozacak mübalatsızlıklar (yâni milletvekillerinin dışardan otomobil getirmeleri) gözükte. Aynı zamanda bir derin hizipçilik hareketi de endişeler yaratacak bir genişlik kazandı.

Bütün bu; basına çatak kaş göstermekten çekinmeme; taşra teşkilâtının ve halkın duygularına aldırmadan bazı mübalatsızlıklar göstermekten kaçınmama hizipçilik hareketini, merkezin veya merkeze bağlı taşra liderlerinin dileklerine göre çözme eğilimi; C. H. P. yi, - bu, «kendini toparlama ve iktidara hazırlama» devresinde - nerelere kadar götürmüştür? İşte, bunun tahlilini yapmaktayız.

1 — İÇ YÖNETMELİK

Bize öyle geliyor ki, C. H. P. «kendini yakın geleceğin iktidarı» sayma psikozu içine düştüğü zaman, ilk zaruret olarak, kendi Meclis Gurubunun çalışmalarını düzenlemeyi duymuştur.

Daha yumuşak bir ifade ile söylemek gerekirse, C. H. P., muhalefet sınıfını terk edememesine rağmen, bu safta büyük bir ilerleme gücü gösterdiğini ispatlayan 1957 seçimlerinden sonraki «teşri ve mürakabe faaliyetine katılma» safhasından bazı dersler almıştır. Bu dersleri iki yönünde kullanma akla gelmiştir :

i — Artık, bizzat partinin birleşik çalışmalarını - iktidarın eşiğini atlayarak iktidardan içeri girmeyi sağlayacak şekilde - başarı ile yürütmek için bir şeyler yapma zarureti duyulmuştur.

ii — Meclisin çalışmalarını da «normale ircâ» için, C. H. P. açısından birşeyler yapmak zarureti de duyulmuştur, bu da; kendi gurubunun çalışmalarına bir düzen getirmek ile mümkün olur.

İşte bize öyle geliyor ki, bu türlü zaruretlerle ve - bilhassa iktidarın eşiginde yer alıp bu eşigi atlayarak içeri girme zamanının pek yakın ve pek mümkün görülmesi olayı dolayısıyla - gurup idare heyeti, Meclis gurubu için bir «İç Tüzük Tasarısı» hazırlamıştır. Tasarı, gurubun türlü toplantılarında tartışılmıştır. Son tartışma ve kabul, 1960 ilkbaharında öngörülen Kurultayda yapılacaktır. Bu tasarı ile görülen genel amaç - bir kerre daha işaret edelim - birleşik gayretleri düzenliyerek hem Meclis içi çalışmalarını normale icrâ, hem de gurup ve partiyi başarıya ulaştırmadır.

Meclis gurubu; iç tüzük tasarısı, basına partice verilmiş bir mesele halinde geçememiştir. 50 küsur madde olduğu anlaşılmaktadır. Türlü gazetelerden öğrenebildiğimize göre hükümlerini ve bu hükümler hakkındaki görüşlerimizi şöyle işaret etmek mümkündür :

1 — *Başkan ve Yetkileri* : Tasarıya göre Partinin Genel Başkanı Meclis Gurubunun da başkanıdır. Bu itibarla, Genel Başkan, Meclis Gu-

rubu faaliyetlerini de düzenler ve toplantılara başkanlık eder. Eğer Parti Başkanı, milletvekli değilse, gurup toplantılarına, gurubun en yaşlı üyesi başkanlık eder.

Başkan, gurup toplantısını idare ederken, bazı konularda, üyelere söz verip vermemeyi takdir hakkına sahiptir. Ayrıca tüzükte, birinci ihtar, ikinci ihtar, beş celseye kadar gurup toplantılarından çıkarak, guruptan muvakkaten çıkarak, guruptan çıkarak şeklinde gösterilen - ve gittikçe ağırlaşan - inzibatî hükümleri -sıra gözetmeden - ancak, hareketin mahiyetini ve vehametini bizzat takdir ederek uygulamak yetkisi de başkana tanınmıştır.

Başkanlık görevine liyakati - muhtevaya taalluk eden muamelelerin yapılmadığı, ancak şekli, usulî bazı muamelelerin yapıldığı çok müstesna hallerde dışında - yaş esaslı ile ölçmek, hiç bir zaman mâkul değildir. Bir parti, liderler hiyerarşisine sahiptir. Genel başkan milletvekili sıfatı ile Meclis gurubuna giremez ise, bu liderler hiyerarşisinden bir başka lider, bu görevi görebilir.

Bir müzakereyi sevk ve idare eden bir başkanın, büyük bir otoriteyi haiz olması gerekir. En küçük çaptaki bir müzakereden tutun da, dünyanın kaderine değinen konuları tartışıp karara bağlayacak heyetlerin yaptığı müzakerelerin başarıya -yâni açık - seçik kararlara - ulaşabilmesinde müzakereyi yürüten başkanın payı pek büyüktür. Bir müzakereyi yürüten başkan, şahsiyetinden sızan nüfuz gücü ile, bir düzen âmili olur. Aynı zamanda, zekâ, bilgi, ve deneyden ihata gücü ile de müzakerelerin yaratıcı kararlarla sonuçlanmasına en büyük vasıta olur. Böyle bir başkan türlü yönlerde doğru dağılmağa pek elverişli tartışmaları, «meselenin - konunun - kalbi» ne icrâ etmesini bilen bir idareci; konu üzerindeki türlü görüşleri -hiç birininkini yitirmeden - değerlendirerek bir karar mihrakına doğru akıtan bir düşünce adamıdır. Fakat - evet, fakat - bu başkanlık otoritesi, nüfuzu, hiç bir zaman, bazı konularda söz vermemeye kadar uzatmamalıdır. Hele, bir başkana böyle bir yetki hiç bir zaman verilmemelidir. Bir müzakerenin sınırları, kendiliğinden bellidir : Konu... Bu itibarla, başkan, konuya değinmeyen sözleri önlüyor, söz sahibini konuya ircâ etme hünerini gösterebilir. Fakat konu içinde söz vermemek veya bazı konuları sözün sınırları dışında bırakıp gene söz kürsüsüne gelmekten önlmek; tartışarak birleşik fikirleri bölmeden başka maksadı olamayacak olan bir müzakereye yakışmaz. Binaenalyh o müzakerenin başkanına da, böyle bir otorite verilemez.

Başkanın, milletvekilini guruptan çıkarıp, Meclis içinde tecrit edilmiş faydasız bir yaratık haline getirmeğe kadar uzanan ceza verme yetkisi de pek ağırdır. Bir meclis gurubu, kendi üyeleri üzerinde bu gibi inzibatî hükümler uygulayabilir. Fakat, cezayı gerektiren hareketlerin böyle derin mahiyeti ve yüksek vehameti olup olmadığını tesbitte pek hassas davranmak gerekir. Şimdi, hareketlerin, en ağır cezayı hak ettiğine takdir yetkisini bir tek kişinin teşebbüsüne bırakmak, bu hassasiyet ile telif kabul edemez.

2 — *Toplantılar ve Toplantılarda Görüşülecek Teklifler*: Yeni tasarıya göre gurup, Meclis açık iken haftada bir defa, kapalı iken de, lüzum hasıl olursa olağanüstü olarak toplantıya çağrılacaktır.

Toplantılarda; başkanlığın, parti meclisinin, gurup idare kurulunun, parti hükûmetinin ve partili hükûmet üyelerinin. gurup üyelerinin teklifleri görüşülecek ve kararlaştırılacaktır.

Toplantı sayısını ifade eden hükümler, guruba, en aşağı Meclis çalışmalarının gerektirdiği istikrarı vermektedir. Fazla olarak, bir çoğunluk partisinin kararı ile meclis uzun tatillere girerse, siyasî faaliyeti, bu süre içinde hareketsiz bırakmaktan da önleyici bir mahiyeti var.

Toplantılarda görüşülecek meselelere gelince; önce, gurup mensuplarının buraya mesele getirebileceği görülüyor. Bu da tabiidir. Fakat ayrıca, gurup mensuplarından başka üyeleri de olan parti meclisinin de, teşebbüs hakkı var. Demek ki, bu suretle, gurup, sadece, kendisini ilgilendiren Parlmanter çevrede, sırf kendi takdir ettiği meselelerle uğraşmayacak, bütün partiyi ilgilendiren meselelerle uğraşacaktır.

3 — *Gurup Müzakerelerinin Gizliliği*: Tasarı, C. H. P. Gurubu müzakerelerinin gizliliği üzerinde pek büyük bir hassasiyet gösteriyor. Esas itibariyle gurup toplantıları gizli yapılacaktır. Lüzum görüldüğü ahvalde, müzakereler, bir açık toplantı halinde de yapılabilir. Fakat, esas olan, gurup müzakerelerinin gizliliğidir.

Bu hükmün tabii sonucu olarak, gurubun üyesi milletvekillerinin gurup toplantıları hakkında basına herhangi bir bilgi vermeleri de yasaktır. Bu yasağa uymayan milletvekilleri, iç yönetmelik gereğince Haysiyet Divanına sevk edileceklerdir. Ayrıca, gurup toplantıları ile ilgili olarak bilgi veren gazeteler hakkında, Basın Kanunu gereğince dâva açılabilecektir.

Bizce, böyle bir hükmü kendi kanun hükümleri arasına sokmağa uğraşan C. H. P. gurup toplantılarının basına aksediş yolundan ve bunun sonuçlarından pek şikâyetçidir. Şöyle ki :

Bazı milletvekilleri, siyasi münasebet alanında, daima «günün adamı» rolünü oynamak isterler, hiç olmazsa, «günün adamları» arasında buldukları zehabını vermek isterler. Bu duygu, hem liderler zümresine mensup politikacılar arasında, hem de, partinin normal safhalarında bulunanlar arasında hüküm sürmektedir. Liderler arasında, «siyaseti imâl» edenin kendisi olduğunu, hiç olmazsa, bu işte birinci safta bir rolü bulunduğunu duyurtmak güdüsü altında kalanlar çoktur. Tabii yeri, arka saf veya partinin normal safı olan politikacılardan birçoğu da, fiilen geçemedikleri ön safa mensup olanların davranışlarını göstermeye heveslenirler.

İşte, C. H. P. İç Yönetmeliği Tasarısı, «günün adamı» olmak, «siyaseti imâl» ameliyesinde önemli bir yeri olduğunu hissettirmek isteyen partili mebusların bu heveslerinden doğan mahzurları önlemenin kökten tedbirini, gurup müzakerelerini gizliliğe bürümekte, bu gizliliği faş edenleri cezalandırmada görmüştür.

Partinin, kendi faaliyetlerini istediği kadar gizlilik içine almasına kimse birşey diyemez. «Siyaseti imâl» vetiresinin birçok safhalarının da kamu oyu önünde geçmesi zoru yoktur. Fakat, siyaset, demokratik bir vetire içinde imâl edilecekse; serbest tartışmalardan çıkacak birleşik parti hareketinin bütün unsurlarını kamu oyunun bilmesi gerekir. Çok defa şu «siyaset» in hangi sebeplerle ve hangi hiyerarşik fikirlerin çürütülüp reddedilmesiyle ortaya çıktığını bilmeden o «siyaset» üzerinde bir değer yargısına ulaşmak - parti disiplinine uymak zorunda olmayan, ama, oyu, iktidar savaşında pek değerli bir unsur bulunan serbest seçmenlerce - mümkün olamaz. Serbest seçmenlerin bu değerini anlamış bulunan bir siyasi teşekkül, gizliliklere, değil, açıklıklara önem verir. «Siyaseti imâl» vetiresi gizlilikler içine gömülürse, bundan, bir müddet için, liderler zümresi yararlanabilirler ve kendi oligarşilerini bu suretle kuvvetlendirebilir. Fakat, gizliliğin, halk katındaki itibarlarını sarsacağı da şüphesizdir..

Ayrıca şu nokta da göze çarpmaktadır ki : C. H. P., bir yandan gurup kararlarının gizliliğini sağlayacak hükümler peşinde koşarken, bir yandan da, yine partiyi ilzam edici yerlerde bulunan bazı organlar - gurup başkan vekilleri ve Avni Doğan - gurup müzakerelerinin açık olması hususunda bir faaliyette bulunmuşlardır : Meclis başkanlığına bir önerge vererek, açık toplantıların faydasından bahsetmişler ve gurup

idare heyetinin açık toplantıya karar verdiği günlerde, gazetelerin parlamento muhabirlerinin müzakere salonuna serbestçe girmelerinin teminini istemişlerdir. Bundan başka, bir C. H. P. Mebusu - A. Karaosmanoğlu - gurup müzakerelerinin gizliliğine rağmen, haberlerin gene de sızdığını, üstelik, haberleri, manşetçi denen belirli kimseler verdiği için eksik çıktığını görerek, her partili mebusun, gazeteci sorularını cevaplandırmakta serbest olmasını isteyen bir önerge vermiştir.

Bütün bunlar gösteriyor ki, C. H. P., bir basit iç düzen meselesinde olgun bir karara ulaşma hususunda oldukça büyük güçlüklerle uğraşma zorundadır.

4 — *Devamı Sağlama Tedbiri* : İç Yönetmelik Tasarısı, bir hükmü ile de, parlamenterlerin, teşrî ve kontrol görevlerini iyi yapmanın maddî şartlarından birisi olan göreve devamı sağlama hususundadır. Tasarı C. H. P. gurubuna mensup parlamenterlerin meşrû mâzeret dışı devamsızlıklarını hiç de müsamahalı karşılamayan bir bükülmezliği - niyetliği - ihtiva ediyor.

Gerçekten tasarıya göre; parlamenterler teşrî ve kontrol görevi başından ancak, meşrû mazeretlerine dayanarak izin ile ayrılabilirler. Bu izin, şüphesiz, yetkili Meclis organından alınacaktır. Fakat Parlamenter, burada yetkili organ olan Meclis Başkanlığına izin hususundaki takdiri dışında ayrıca bağlanmıştır; C. H. P. gurubuna mensup parlamenter, meşrû mazerete dayanarak teşrî - kontrol görevi başından bir hafta ayrılması olayında, keyfiyeti, kendi gurubu başkan vekiline de bildirecektir. Bu ayrılma, bir haftayı geçecek ise, parlamenter, daha önce, gurup idare kurulundan izin alacaktır.

Heyet halinde çalışan her organda, heyetin üyelerinin göreve devamı haddi bir mesele teşkil etmektedir. Çünkü zamanımızın karmaşık yaşama yolları içinde insanların sosyal münasebetleri karmaşık ve çok yönlü bir hal almıştır. Böyle bir durum içinde, bir heyetin üyeleri, heyetin toplu çalışmalarına her zaman kolayca katılma imkânını bulamamaktadırlar. Ancak, görev duygusu yüksek olanlar, kendilerini zorlayarak ve bir çok münasebetlerini ihmal ederek veya tamamiyle tasfiye ederek heyet halindeki çalışmalara katılma gücü göstermektedirler.

Sonra, bir heyetin çalışmalarındaki başarı gibi, başarısızlık da anonimdir. Sorunun, müşahhas bir yük halinde belli omuzlara yüklenmekten çıkıp, anonim bir mahiyet içinde, bir heyetin moral varlığının omuz-

ları üzerine yüklendiği hallerde, bazı espiriler, «çalışma» dan uzak kalma fırsatlarını kullanmamazlık edemezler.

Çağımızda, Parlâmentoda bir gurup halinde çalışan parlamenterleri, «çalışma» dan ve «teşri-kontrol» görevinden uzak tutmada, sözünü ettiğimiz bu iki âminin önemli etkisi vardır : Parlamenterin siyasî ve sosyal görevi o kadar karmaşık bir hal almıştır ki, bu arada, bizzat Parlâmento içi parlâmentoda da gurup içi çalışmalara ayıracağı zaman azalmıştır.

Sonra, Parlâmento çalışmaları, bir yönü ile, sözcüler, gurup temsilcileri gibi belli kişiler ve organlar yolu ile, bizzat parti tarafından yürütülmektedir. Gurup - içi çalışmaları da, liderlerin faaliyeti yolu ile yürütülmektedir.

Bu durum karşısında Parlamenterin ilgi mihrakı ancak, encümenlerdeki teknik çalışmalara dönmek zorunda kalıyor. Birçok parlamenter de, bu teknik çalışmalardan hoşlanmıyorlar ve binaenaleyh, parlamenter faaliyetleri zayıflıyor.

İşte, C. H. P. Gurubu İç Yönetmeliği, zayıflayan bu parlamenter faaliyeti bir miktar, kuvvetlendirme hususunda müsbet bir hareket olarak telakki edilebilir.

C. H. P. Liderler kademesi, 957 seçimlerinde kazandıkları kitlevi güce rağmen, kendi guruplarının parlamenterlik hakkında pek iyi bir örnek veremediklerini müşahede etmiş ve daha müessir bir parlâmento hayatına, gurupça geçebilmenin şartlarından birisi olarak, devamı görmüş olacaklar ki iç yönetmelik tasarısına rijit hükümler koymak zorunda kalmışlardır.

5 — *Parti Felsefesini ve Görüşünü Her Hususa Hâkim Kılmak* : Tasarı, partiyi, siyasî hayatın esaslı bir mihrakı yapma eğilimindedir. Öyle ki, tasarıya göre, C. H. P. diye gösterilen siyasî kuvvet unsuru; kendisine mahsus umdeleriyle, görüşünü ifadelendiren programı ile, bu umdelerin ve programın parlamenter çevredeki dinamik veçhesini ifade eden gurup kararları ile bir bölünmez bütün teşkil etmekte ve Türk siyasî hayatına, bu bütün hâli ile müessir olmağı hedef tutmaktadır.

İşte bu anlayışın eseri olarak, tasarı; gurup üyelerini, partinin esaslarına, umdelerine, programına ve parti gurup kararlarına mutlak olarak uymağa zorlamıştır. Öyle ki, saydığımız bu hususlara aykırı demeçler verilmesi, yayınlar yapılması, bu yoldaki demeçlerle yayınların teşvik edilmesi yasak edilmiştir. Ve gurupta azınlıkta kalan milletvekillerinin gurup kararlarına uyma zoru konmuştur; bu zorun bir müeyyidesi olarak da Milletvekillerinin, gurupta karara bağlanmış meselelerde, Meclis-

te üye katılmaktan kaçınmaları, hattâ çekimser kalmaları bile müsaama-ha dışı bırakılmıştır.

Bütün bu hususlar, bir parti içi disiplininin tabii olarak gerekli kıldığı hususlar olarak telakki edilebilir. Tasarı bu noktaları bir açıklığa kavuşturmakla, büyük bir partinin yaşama zorunun gerektirdiği disiplin kurallarına uyduğunu göstermiş oluyor.

Gerçekten muntazam teşkilâtli büyük siyasî partiler, sıkı bir parti disiplinine büyük bir hassasiyetle bağlı kalmak zorundadırlar. Yalnız, burada şunu hemen eklemek gerekir ki, bu disiplin, bir askerî hiyerarşinin âmir ve kumanda mutlakiyetini ifade etmez; ancak ve ancak parti doktrinine, program ve tüzüklerde gösterilmiş umdelere ve esaslara partinin yetkili organlarının usûlüne göre aldıkları kararlara uyma zorunu ifade eder. Bu anlamdaki bir disiplin parti siyasetinin gerekli kıldığı bir disiplindir ve normal beşerî karakter çizgisi içindedir.

Fakat bir işin fikirler üzerinde kalarak birleşik savaşı yürütmenin maddî şartı olan böyle bir disiplin ne kadar zarurî ise, onun, bir parti içi demokrasi anlayışı ile yumuşatılması da o kadar gereklidir. Bu disiplin böyle bir yumuşamaya uğramadan, lafzındaki bükülmezliği ile uygulanır ise, bundan, bir parti - C. H. P. - zarar da görebilir. Bu görüşümüzü, biraz açıklıyalım :

Partinin umdelerini, esaslarını, programını, parti üyelerinin ihlalin-den korumak pek kolay anlaşılır bir husustur. Fakat bütün parti üyelerini, bir dinî nas gibi, bütün hayatı boyunca bu ilkeler ile bağlı kalmaya zorlayarak, parti umdelerine, esaslarına, programına yeni ve yaratıcı fikirler getirmeye elverişli yayınlar yapmaktan alıkoymak, gelişim vetiresine pek uymasa gerektir.

Parti üyelerinin ve hattâ - ve bilhassa - yüksek kademe organlarının, parti esaslarına, programına hanis olmalarını önleme bir zorundur; fakat değişen hayat şartlarına uygun bir gelişim vetiresi izleme de bir zorundur.

Her partinin umdelerinde, esaslarında, doktrininde, programında, parti kurucularının ebedî gerçek saydıkları bazı hususlar bulunabilir. Fakat, sosyal gerçek, katılaştırmış bir keyfiyet değildir; değişen ve her merhalesinde değişik mahiyet gösteren bir oluşturdur. Binaenaleyh, parti umdelerinin, doktrin, programının, - bazen ana çizgi içinde kalan, bazen köke kadar inen esaslı - yeni veçheler ve hattâ mahiyetler kazanma şansı

açık tutulmalıdır. Yeni veçheleri ve mahiyetleri zamanında sezip, onların olgunlaşması ve partinin fikir ve aksiyon hayatına nüfuz etmesi yolları da, ancak yayın yapmakla bulunabilir. Şimdi C. H. P., tasarıdaki bu husustaki yasak ile, böyle gelişme getirici yayınların yolunu kapamış oluyor.

Burada denebilir ki, gereken ve fikir aksiyon değişikliklerini getirebilmek, gerçekleştirebilmek için, partinin yetkileri organları teemmülde bulunabilir.

Fakat, yetkili organları böyle bir teemmüle sevk etmek için de bazen yayın yapmak gerekir. Oysaki tasarı, yayın yapmağı önlemektedir.

Parti demek, birleşik hareket demektir. Birleşik hareketin prensipleri de; umdelerde, esaslarda, programda gösterilmiştir. Bunları da, zamanın ihtiyaçlarına uydurmak suretiyle birleşik harekete daha fazla bir müessiriyet getirme gücünde olacak olan serbest yayımlar, tasarıнын bu hükmü ile bertaraf edilmiştir. Bu yasak, siyasî fikriyatın gelişmesini önleyici bir mahiyet kazanmak istidadındadır. Geleneğinde kuvvetli disiplin rengi bulunan C. H. P. nin, bu menfi istidada kurban gitmesinden korkulabilir.

6 — *Parlmanter Faaliyetin Sıkı Bir Gurup Denetine Bağlanması :*

Tasarı, milletvekilinin bilhassa kontrol görevine müteallik parlamter faaliyeti ile kanun teklifi hususundaki teşriî faaliyetini esash bir şekilde sınırlamaktadır. Milletvekili tarafından yapılacak soru, gensoru, meclis koğuşturması talepleri gurup idare kurulunun denetine ve kararına bağlanmıştır. Bu denet, bu gibi taleplerde bir parti ve gurup menfaati bulunup bulunmadığı noktasına matuf olacaktır. Ayrıca, tasarı, parti iktidarda olduğu zaman veya bir koalisyona katıldığı zaman, parti hükümetini veya partili hükümet üyelerini, temamiyle parti gurubunun güvenine dayanmaktadır; bunlar hakkında verilecek gensoru önergeleri, önce, gurupta bir karara bağlanacaktır. Tasarı, nihayet, kanun tekliflerinin de başkan vekilleriyle istişareden sonra tezekkür edileceğini âmirdir.

Gurubun herhangi bir üyesinin, - gurup bilhassa muhalefette iken-sağlam esaslara, mantık, akli - selim, siyasî olgunluk gereklerine uymayan soru, gensoru, Meclis koğuşturması talepleri sunuşu partiyi siyaseten küçük, hattâ zayıf düşürecek sonuçlar doğurabilir. Bu sebeple, bu gibi taleplerin uluortalığını önlemek, bu gibi parlamter kontrol vasıtalarının, şahsî propaganda yararları uğruna heba edilmesini bertaraf etmek

için tedbirler düşünülebilir. Fakat bu gibi tedbirler, bilhassa iktidarda bulunduğu zaman bir parti hükûmetini veya partili hükûmet üyelerini kontrol imkânını kaldıracak seviyede yükselmemelidir. Şu sebeple ki :

Çok partili modern parlamento hayatında iktidarı kazanan meclis çoğunluğu gurubu ile hükûmet arasında bir ayniyet hasıl olmuştur. O meclis Gurubu çoğunluğu da, fiiliyatta, siyaseten Meclisi ikame eder olmuştur. Binaenalyh, âdetâ, siyaseten, Meclis - Hükûmet ayniyeti hasıl olmuştur denebilir.

Bu şartlar altında, artık, klâsik parlmantarizmin «Meclis tarafından hükûmetin kontrolü» denen olayı ceryan edememektedir. Bu durum içinde, demokrasi geleneği olan ülkeler, hükûmetin, muhalefet tarafından - Meclis içi ve dışı vasıtalarla - sürekli bir denet altında tutulması yollarını açık tutmağa gayret göstermektedirler; ama, öteyandan Hükûmet gurubu da, kendi hükûmetini başı boş bırakmamalıdır. Hükûmet gurubu da, kendi hükûmetini kendi denetinden büsbütün azade kılmalıdır. Evet, birçok ahvalde, bilhassa gensoru ve Meclis koğuşturması gibi ağır kontrol vasıtalarının, hafiflik teşkil edecek bir tarzda kullanılması, hükûmet ile beraber gurubu da sarsacaktır. Buna engel olmak için bu ağır kontrol vasıtalarının kullanılmasını bir düzene bağlamak gerekir. Fakat bu düzen, pek rijit bir hal almamalıdır. Demokrasi geleneği, bir taraftan, muhalefet gurubuna, istediği zaman Meclis kontrolü vasıtalarını harekete geçirme imkânını vermeyi gerektirdiği gibi; öteyandan iktidar gurubu üyelerinin de, bu vasıtaları harekete geçirme imkânından derin şekilde mahrum kalmamasını gerektirir. Kendi siyasî geleneğinde - memleket ile beraber - sıkı bir disiplinin hâkim olduğu bir siyasî kuruluşun, tasarısında yer alan bu tahdit edici hükmî fiil kullanacağını endişe ile düşünmemek elden gelmiyor. Kontrol vasıtalarının kullanılmasını bir düzene bağlarken, anayasa düzeninin Parlmanterlere verdiği kontrol hakkının selbedilmemesi gerekir.

Kanun tekliflerinin başkan vekilleri ile istişareden sonra tezekkür edileceği hususundaki hükmü ise, teşriî görevi pek sıkı bir tahdit ile sınırlama mahiyetinde görmek zorundayız.

Hulâsa, yukarıda zikrettiğimiz tasarı hükümlerini, biz, parلمانter faaliyeti sıkı bir gurup denetine bağlayıcı mahiyette görüyoruz ve bu hükümlerin, neticede, parti içinde gözükecek iktidar temerküzü akımını kuvvetlendirici karakteri karşısında endişe duyuyoruz.

II — BASINA ÇATMA

C. H. P. içinde görünen kıvılcıkların dikkate değer bir vasfı ile belirlediği önemli noktalardan birisi de, basına çatma şeklinde gösterilebilir.

Bu eski partinin hayatında basın ile münasebetleri enteresan safhalar geçirmiştir. O, daha müdafaa-i hukuk gurubu iken, İstanbul basınında kendisine pek ağır saldırılarda bulunan bir bölüm vardı. «Terakkiperver Fırka» ile «Serbest Fırka» denemeleri sırasında da bir bölüm basın, onun karşısında yer almıştır. C. H. P., onlarla savaşmış ve onların üstesinden «takriri sükûn» kanununun açtığı sıkı, disiplinli bir rejimin gönderilen basın mensupları ile, basın hayatından adetâ zorla uzaklaştırılan gazeteciler serisi görmek pek mümkün ve pek kolaydır.

Bununla beraber memleket basın tarihinin gördüğü en liberal basın rejimi de, gene bu siyasi kurumun iktidar devresinde idrak edilmiştir. Nitekim, basın da, bu liberal rejimin imkânlarından yararlanarak, büyük bir kitle gücü ile, o zamanki muhalefetin yanında yer alarak, C. H. P. ye iktidarı kaybettiren âmiller, hiç olmazsa vasıtalar arasında yer almıştır.

Basın ile C. H. P. arasındaki bağlar, bilhassa onun 1950 nikbetinden sonra dostluk havası içinde kuvvetlenmeye başlamıştır. Bunun da sebebi çok basittir: Büyük bir köylü ve kasabalı seçmen kitlesi, 1954 ve 1957 lerde bile, eski C. H. P. nin kendisine empoze ettiği rejimin menfi duygularından kendisini kurtaramamasına ve ona, halâ eski menfi davranışını göstermesine rağmen basın, eski hesapları kolaylıkla unutmuş ve taliin, kendisini, C. H. P. ile demokrasi mücadelesinde aynı safa getirmesini yadırgamamış, eski kinlerin intikamcı duygusundan kendisini alakoymuştur. Böylelikle, bu iki kurum, demokrasiyi birleştirme vetresi içinde birbirlerine muhtaç olduklarını hissetmişlerdir.

Fakat, bir kısım C. H. P. li Milletvekilleri, iktidara geçecekleri zamanı çok yakın görme psikozu içinde, basınla, kendiliğinden olan bu dostluk yakınlaşmasına sığmayan menfi bir davranışa düşmüşlerdir. Evet basın, bilhassa 1953 lardan beri - ki, bu tarih, D. P. nin, demokratik gelişmeyi sınırlandırma vaadlerinin gölgelenmeye başladığı bir devreyi gösterir. - C. H. P. ye yakındır. Fakat, gene bu basın, C. H. P. içindeki bazı davranışları tenkit etmekten uzak kalmamıştır. Ayrıca, bu basın, bizzat C. H. P. gurubuna mensup milletvekillerinin bir kısmının emellerine hizmet ettiği için, öteki gurup ya da guruplarca yadırganmağa başlamıştır.

İşte bu sebeplerle, C. H. P. içinde bir müfrit gurup - bilhassa iktidara yaklaşma psikoza içinde - artık basına pek ihtiyacı kalmamış gibi, onu hırpalama eğilimi göstermeye başlamıştır.

Bizce bu eğilim tabiidir; fakat pek de tehlikelidir : Demokrasi geleneği zayıf olan bir ülke olmak itibariyle, bizde, kendi siyasî hayatını iş görmeğe başlayınca, bir gurup siyasetçilerinin, bir müddet sonra kendilerine köstek olacak kurumlara karşı durmaları tabii sayılmak gerekir. Fakat, böyle bir davranış, bütün bir guruba sızarsa, bu, hürriyet rejimi için pek ağır neticeler doğurmağa elverişli bir durum olur.

1960 yılının başlarında, C. H. P. içinde, hem bu tehlikeli akım saraht kazanmıştır; hem de, bu müfrit akımı durdurup, basın ile liberal bir münasebet kurma karşı akımı ortaya çıkmıştır. Şimdilik, söz ve güç, müfritlerin elinde değil, bu liberallerin elinde gözükmüyor. Fakat «İttihat ve Terakki Fırkası» ndan beri yürürlükte olan bir siyasî geleneği hatırladıkça, memleket aydınlarının endişe etmemeleri imkânsızdır. Bu gelenek; hürriyet savaşı sırasında güçbirliği yapan kuvvetlerin, hürriyeti tesis şartları gerçekleştirme sırası gelince, birbirlerinden ayrılmaları ve birbirleri karşısına geçmeleri geleneğidir.

Basının, hiç olmazsa büyük kısmının, partilere ne dost, ne de düşman olmadığını; sadece ve sadece, kendi şartları içinde bir sosyal ve siyasal görevi görmeğe uğraşan bir müessese olduğunun anlaşılması gerekir.

III — TEŞKİLÂTIN VE HALKIN GÜVENİNİ BOZAN MÜBALATSIZLIKLAR

C. H. P. de zaman, zaman, teşkilâtının ve kamu oyunun, kendisine gösterdiği güveni bozan mübalatsızlıklar gözükmektedir.

Her topluluğun birleşik hayatında, ara - sıra, üzerine oturduğu raydan kaymalar olur. Bu itibarla, zaman zaman da o topluluklar, bir nefis mürakabesi yaparak, bir durum tesbiti ameliyesi yaparak, dayandıkları prensipler temelinden ne derece kaydıklarını tesbit ederler ve kendilerini gerçek temeller üzerine ircâ hareketlerine girişirler : Kendisini gerçek temeller üzerine irca ameliyesi, ne kadar zor, ne kadar acı da olsa; ne kadar fedakârlığa - hattâ uzvi budamaları gerektiren operasyonlara - yol açsa da...

Bu, her toplum için böyle ise, C. H. P. için bilhassa böyledir. Çünkü; - eğer Türkiye'de bir siyasî parti rejimi varsa ve bu rejim gelişme yolunda devam edecekse - C. H. P., önce bugün için teşkilâtlı muhalefeti temsil etmektedir ve geleceğin de potansiyel iktidarı olarak mevcut ol-

maktadır. Bu iki niteliğinden başka, C. H. P., ayrıca türlü vesilelerle ve nihayet «ilk hedefler beyannamesi» ile resmen, prensipler partisi olmakta devam ettiğini teyit etmiştir; bu itibarla, zaman geçtikçe, son davranışları ile siyasî ilkeleri ve taahhütleri arasında bir menfi mesafe açılmasına, her teşekküldeñ fazla dikkat etmek zorundadır.

Oysa ki, onun son yıllar içindeki hayatında, kamu oyunu esefe doğru sürükleyici mübalatsızlıklar görülmüştür ve C. H. P., ister-istemez, prensiplerine ve taahhütlerine hanis olma durumuna düşmüştür : Milletvekilliği ödeneklerine yapılan zamları almakla; milletvekilliği sıfatı ile zail olunan bol dövizlerden yararlanarak, Avrupa gezilerinden kendilerini alamamakla; ve nihayet bazı mebusların bedelsiz ithal yolundan yararlanarak lüks arabalar getirtmelerini tasvip etmekle..

Ve bütün bu üç mübalatsızlık hareketi kamu oyundan ve teşkilattan çok menfi bir not aldığı ve bu üç hareketin, C. H. P. Prensipleri ve taahhütleri karşısındaki aykırılığı, teşkilâtça ve kamu oyunca tesbit edildiği halde, partinin merkezi oligarşisi egosantrik bir yorumla, bu mübalatsızlıkları normal bir olay olarak telakki etti; akdî budamalara giden operasyonlara girişmek şöyle dursun, alelâde bir durum tesbiti ameliyesi ile kendini ayarlama hareketine bile kalkmadı.

1 — *Bu Mübalatsızlıkları Belirten Görüşün Dayanakları :*

Gerçekten, C. H. P. teşkilâtı ile, serbest basın yolu ile bu olayları öğrenen serbest kamu oyu, milletvekilliği tazminat ve tahsisatlarını fevkalâde arttıran karar ve tatbikat karşısında yer alması gereken C. H. P. milletvekillerinin, zamlı ödenekleri almasını kötü karşılamıştır. Keza, 1958 yaz aylarından itibaren, bir sürü C. H. P. li mebusun millet vekillerine verilmesi âdet haline gelmiş olan bol dövizlerden faydalanarak, kendilerini Avrupa'ya atmaları da pek fena karşılanmıştır. Bu seyahatleri, parlamenter demokrasi memleketlerini yakından tanımak gibi bir çeşit siyasî staj olarak göstermeğe kalkan müdafaa, kamu oyunun dudaklarında acı bir tebessüm uyandırmaktan ileri gidememiştir. Bu iki olayın uyandırdığı acılık ve hayal kırıklığı sürerken, 1959 yılının sonlarında «bedelsiz ithal» denen bir kombinezon yolu ile, 20 kadar C. H. P. li Milletvekilinin lüks arabalar getirtmesi, C. H. P. Taşra teşkilâtında bir öfke yaratmış, serbest kamu oyununda da, evvelce duyulmuş olan acılığı katmerleştirmiştir. Bunun üzerine, bu mübalatsızlıklarla doğrudan doğruya bir menfaat ilişkisi olmayan taşra parti teşkilâtı bu mübalatsızlıkları şu aleyhte görüşle belirterek, merkezî teşkilâtın dikkat nazarını çekmiştir :

A — C. H. P. nin, kendisini iktidara namzet gören bir parti sıfatı

ile millete vadeleri vardır. Milletın çoğunluğundaki genel eğilim de şudur ki : millet, bu partiye güvenmek istiyor. Bu güvenin, önce var olması ve boyuna gelişmesinin de bir şartı olmak gerekir. O da şudur : C. H. P. li Milletvekilleri, kendi menfaatleri ile âmme menfaati ve partinin genel itibarı karşılansınca, kendi menfaatlerini feda edebilecekleri duygusunu vermelidirler. Ve olaylar çıktıkça bunu isbatlamalıdır. Milletvekilliği imkânlarını, kendi özel çıkarları için değil, kendi şahıslarının da üstünde bulunan genel menfaat için kullanmalıdır ve böyle kullandıklarını da fiilî olarak göstermelidirler. Böyle yapmadıkları takdirde, partiye karşı duyulan güven sarsılır. Yapılan vaatler müvacehesinde, zamlı ödenekleri almamaları; döviz kaynaklarından yararlanıp, milletın sıkıntılı hayatı ile alay eder gibi Avrupa gezilerine can atmamalı ve nihayet, lüks arabalar getirme yoluna sapmamalı idiler.

B — Ayrıca, C. H. P., hem ekonomik, hem sosyal bakımdan hesaplı hareketlerin partisi olmakta kalabilmelidir. Bu gibi mübalatsızlıklar ise, ancak hesapsız hareketler teşkil eder. Gurup menfaati açısından hesapsızlıklardan kaçınamayan bir parti, milletın çoğunluğunun kendisine beslediği güveni kaybeder. Binaenalyh C. H. P. kendini kurtarma için gereken görüş ve davranış ayarlamasını yapmalıdır.

2 — *Bu Hareketleri Mâdur Göstermeye Uğraşan Görüşün Dayanakları :*

Bu görüşe rağmen C. H. P. nin merkezi oligarşisi cezrî bir harekete veya bir ayarlama hareketine geçmemiştir. Bizce, bu hareketsizliğin dayanakları da şu olabilir :

A — Her üç olay, nihayet milletvekillerinin ferdiyetleri etrafında teşekkül eden birer basit olaydan ibarettir ve kanunun verdiği imkânların kullanılmasını teşkil eder. Zamlı ödeneklerin alınması -gurupça aksi tez savunulduğu halde, ödeneklerin bir zam ile yükseltilmesinin kanunîliği karşısında - bir ferdi imkândan faydalanmaktan başka birşey değildir. Yabancı ülkelere geziye çıkmak da, alelâde bir kişi hakkının kullanılmasından ibarettir. Bunun, bir dövize de nail olması, milletvekilliği imkânları sınırları içinde bir oluşturu. Bir koca parti meclis gurubu içinden, nihayet 20 kadar kişinin bedelsiz ithal yoluyla otomobiller getirtmesi de mevzuattan doğan ve mevzuat çerçevesi içinde kullanılan bir özel kişi hakkının icrasından ibarettir. Bir kelime ile, her üç olay, kişi hakkını teşkil eden kanunî ve hukukî imkânların kullanılmasıdır ve kanunî dayanağı dolayısıyla de kamu menfaati ile aykırı düşen bir yönü yoktur.

B — Bu üç imkânın milletvekillerince kullanılmasında kamu yararına aykırı bir yön olmadığı gibi, bunlarda, ayrıca, parti menfaati de vardır: Malî durumu daha elverişli bir şarta yükselen milletvekili, parti ve teşkilât çalışmalarına daha müessir bir katkı getirebilir; yabancı ülke gezileri, bir parlamenterin görüş açısını zenginleştirebilir; getirtilen arabalar, parti propagandasını teşkil eden faaliyetlerde çok işe yarayabilir.

3 — *Parti Merkezi Oligarşisinin Harekete Geçemeyişinin Gerçek Sebebi:*

Parti içinde gözüken türlü mübalatsız hareketlere karşı parti merkezi oligarşisinin bir harekete geçemeyişinin gerçek sebeplerini başka yerlerde aramak lâzımdır. Bir basit mülâhaza ve müşahede, bu sebeplerin başka yerlerde olduğunu göstermeye yeter.

Bir başka deyimle, C. H. P. içinde, bu gibi mübalatsız hareketler olmuştur. Bazı menfaat gurupları ya da ferden itibar nazarına alınacak menfaat sahipleri, böyle yollara sapmışlardır. Fakat, bunlara karşı cezâ bir harekete geçmek, parti içi dengeye hakim kuvvetlerin bugün gösterdikleri duruma göre mümkün olamamıştır, olamaz da... Herhangi bir cezâ hareketi -parti merkezi oligarşisinin görüşüne göre- parti içi kuvvetlerin dengesini bozar, daha açık deyimi ile, parti, kendi iç dengesini sağlayan bazı kuvvet unsurlarını kaybeder. Çünkü, bu gibi mübalatsızlıkları yapan unsurların mühim bir kısmı, parti merkezi oligarşisi aleyhte bir davranışta bulunsa da, aleyhte bir karar gerektirdiği disiplin hükümleri ile beraber uygulamaya kalksa da kendi çıkarlarını bırakmayacaklar, fakat partiyi bırakacaklardır ve hatta karşı tarafa geçeceklerdir. Bu suretle, parti, cidden büyük bir maddî kuvvetten yoksun kalacak, bu da, onun, yakın gelecekteki zafer şansını azaltacaktır.

Parti bu tehlikeyi göze almaz da, bu mübalatsızlıkların getirdiği menfi duyguları ve görüşleri uyutmaya savaşırsa, daha realist hareket etmiş olur.

Vakıa, bu mübalatsızlıkları hazmetmek suretiyle, parti, bilhassa aydın kişiler katında bir miktar kredi kaybına uğrar. Fakat, bu durum geçicidir. Çünkü, şimdiki siyasî dalgalanmalara göre, C. H. P., mevcut iktidardan kurtulmak isteyen akımların sığınacağı biricik kuvvet olmakta devam ediyor. O böyle biricik kuvvet olmakta devam ettikçe de, ona sığınacak olanlar, onun bazı kusurlarına rağmen ister istemez onu satmakta devam edeceklerdir. Sonra, seçimlerden bir hayli uzakta bulunuluyor. Bu mübalatsızlıkların çıktığı sırada, seçimlerden bahsetmeye lüzum

yoktu - seçimlere kadar sürecek bir zaman süresi içinde, parti, bu mübalatsızlıkları unutturabilir.

İşte, birtakım kuvvetlerden yoksun kalmamak endişesi; mevcut iktidardan kurtulmak isteyenlerin, her halükârda kendisini tutacağı kanısı zaman içinde bazı münasebetsiz hareketlerin bile unutulacağı ümidi; C. H. P. merkezi oligarşisini, bu gibi mübalatsız hareketlere karşı kökten önleme ve tasfiye hareketine girişmekten alakoymuştur. Ama, bu oportünizmden uzak bir siyasî hareket hasreti çekenleri ve siyasî partilerimizde sağlam bir karakter çizgisi üzerindeki hareketlerin gelişmesini önleyenleri sevindirmemiştir.

IV — PARTİ İÇİNDE KRAVATLI - KRAVATSIZ SAVAŞI

1959 sonları ile 1960 başları, C. H. P. içinde hizip savaşlarını görmüştür.

Burada hemen şunu işaret edelim ki, bu hizip savaşı terimi, kat'iyen umde, esas, doktrin üzerindeki anlayış ayırımlarından çıkmaz. Bir seçim platformuna veya seçim platformuna giden «sathı mail» üzerine konan meselelerin mahiyetlerini telakki tarzından da çıkmaz. Bizim partilerde «hizip savaşı» parti - içi taktikler sonunda bir gurubun gölgede kalması, bir diğerrinin, suyun üstünde kalması savaşıdır. Hizip, bizde, parti içindeki birleşik fikrin «nüanslaşması» ndan çıkmaz, «sevk ve idare» mekanizmasının ele geçirilmesine veya muhazafasına hakim gurubun kompozisyonunu değiştirme dileğinden çıkar.

Şubat 1960 başlarında, İstanbul C. H. P. teşkilâtında - bize göre temamiyle il teşkilâtının sevk ve idaresine ve bünyesinin kompozisyonuna taallük eden hususlardan ötürü bir hizipleşme olayı, gizlenemeyecek mahiyet olarak açığa çıkmıştır.

İstanbul'da teşkilâtın mahalli liderlerinden bazıları - Yaşar Keçeli, Oğuz Oran - İstanbul teşkilâtı içinde bir hizbin liderleri sayılmakta idi. Bunlara teşkilâtın, merkeze dayanan, parti içindeki mazilerine dayanan ve bu itibarla, kendilerine göre, oldukça yukardan, disiplinli bir eda ile teşkilâtı idare eden akıma karşı, mahalli kuvvet akımlarına dayanan bir sevk ve idarenin tutunmasını savunur görünüyordular. Bunların basına tam anlamı ile geçemeyen parti - içi faaliyetleri, parti merkezi sevk ve idare makamlarınca - belki de, İstanbul teşkilâtının lideri Günaltay'ın ısrarı ile - ikilik mahiyetinde sayılmıştır.

Merkezi idare kurulu, bu kravatlı - kravatsız savaşına ait bazı kararlar almağı ve bunları yerinde tatbik etmeyi sağlamak için, kendi üyeleri arasından iki kişiyi - Kemâlî Bayezit, Turgut Göle - bir tatbik heyeti halinde İstanbul'a göndermiştir. İstanbul il teşkilâtı da, kendi bünyesi içinde hasıl olan bu ikilik olayının, merkezi idare kurulunca daha kolaylıkla incelenebilmesi ve merkezi idare kurulu kararlarının daha iyi tatbik edilmesi için Şubat başında -5 Şubat 1960- toptan istifa etmiştir. Yeniden kurulacak geçici idare kurulu başkanlığına da, gene merkezin kararına uyularak, eski idare kurulu başkanı - Ş. Günaltay - getirilmiştir.

İki kişilik tatbik heyeti, il idare kurulu kendiliğinden istifa etmeseydi, bu sonucu elde etmek için gereken tüzel hükümlerinin yerine getirileceğini açıkça söyleyerek, «parti içinde ikilik yapanlara aslâ müsamaha» edilmeyeceğini ifade etmiştir. -6.2.1960 gazetelerinde çıkan beyan. T. Göle -

Bu sert hareket etme tasavvurunun meyveleri, hemen verilmeye başlanmıştır: İlk iş olarak, müstafi il idare kurulu üyelerinden Oğuz Oran ve Yaşar Keçeli, Yüksek Haysiyet Divanına verilmişlerdir. C. H. P. İstanbul teşkilâtı lideri Ş. Günaltay ile, Beşiktaş İlçe Kongresinde muarazaya düşen Beşiktaş İlçe Başkan adayı K. Sekban da, 13 arkadaşı ile beraber, İl Haysiyet Divanı kararı ile ihraç edilmiştir: Bir süre önce geçici olarak çıkarma isteği ile yüksek haysiyet divanına sevk edilen Şişli İlçe Başkanı da -Yaşar Keçeli - muvakkaten işten çektirilmiştir.

Geçici İl İdare Kurulunu kuran tatbik heyeti birtakım istisnalardan sonra kravatlı - kravatsız şeklinde partiyi ikiye bölenlere aslâ müsamaha edilmeyeceğini bir kere daha belirterek İstanbul'da parti teşkilâtını zaafa uğratanların ihraç edileceklerini beyan etmiş ve Ankara'ya dönmüştür.

Bu suretle, Şubat başında, şiddetli disiplin tedbirleri ile kravatsızlığı ifade edenlerin mağlubiyeti ile kravatsız - kravatlı savaşı, nazarı olarak kaldırılmıştır. Bu savaşta veya ihtilafta, Kasım Gülek - İnönü savaşının serpintilerini ve binaenaleyh, İstanbul teşkilâtında, Gülek taraftarlarının gölgeye itildiklerini ifade eden bir görüşün de mevcut olduğuna işaret etmek gerekir.

C. H. P. içinde, her olay, bütün maddî bünyesi ve fikrî muhtevası ile kamu oyuna intikal etmediği için, bu kravatlı - kravatsız savaşının daha derin bir tahlilini yapmak mümkün olamayacaktır.

V — C. H. P. İÇİNDE, BİRAZ DA FİKRİ MUHTAVASI OLAN BİR
SAVAŞ GÜLEK - İNÖNÜ SAVAŞI

1 — *Olay : Genel Sekreterin İstifası :*

C. H. P. Parti Meclisinin 25 ve 26 Eylül 1959 günkü çalışmaları, parti sinesi içinde pek enteresan bir tartışmayı ihtiva etmiştir.

Bu iki gün içindeki çalışmaları sırasında, parti meclisinin bir kısım üyeleri, parti genel sekreteri Kasım Gülek'in davranışlarını, politikasını şiddetli, bir tenkide tâbi tutmuştur.

Bilindiği üzere, 9 yıldır, partinin genel başkanı, sonraki iki numaralı lideri durumunda olan Gülek, son yıllarda, muhalefete, muhalefet çevreleri ile beraber çalışan yüksek bürokrasi ve idare mensuplarına bazı enteresan formüller içinde, korku salıcı ittiham ve telmihlerde bulunuyordu : Siyasî nüfuzu kanun dışı yollar kullanarak elde edilen maddî kıymetlerin suistimal mahiyetini belirtmek için «nereden buldun»; idarî otoriteyi kanundışı yollarda kullanmağı mahkûm edici mahiyette olmak üzere de «neden yaptın?» formülleri altında bir genel «hesap sorma» operasyonuna girişeceğini ifade ediyordu. Sonra, genel sekreterin, idare ve onun arkasında mevcut iktidar ile C. H. P. yi şiddetli çatışmalara sevk eden Geyikli olayları gibi olaylar yarattığı ve bu olaylar içinde, temamiyle şahsî davranışlar gösterdiği de müşahede ediliyordu.

İşte, genel sekreterin formüle ettiği ve D. P. liderleri ve nüfuzluları zümresine olduğu kadar yüksek bürokrasi ile idare kademelerine de yönelttiği ve onlarda bir korku ve endişe uyandıran C. H. P. nin savaşına dayanma ve dayatma şuuru uyandırdığı ileri sürülen bu «nereden buldun» «neden yaptın» şeklindeki hesabî soruşlar, C. H. P. merkez organlarına mensup politikacıların büyük bir kısmınca, kanunlara ve C. H. P. ilkelerine aykırı görülmüştür. Bu itibarla, parti menfaatlerine aykırı sayılmıştır. Ayrıca, genel sekreterin şahsî davranışları da, parti içinde endişeler yaratmıştır.

İşte bu saiklerle, Parti Meclisinin 25, 26 ve 27 Eylül 1959 günlerindeki toplantılarında, genel sekretere, şiddetli tenkitler yöneltmiştir.

Bu tenkitlere bir tanesi daha eklenince, 27 Eylül 1959 da, genel sekreterin istifası bir zaruret halini almıştır. Bu da şudur : Genel Sekreter, Avrupa Parlâmentolar Birliği Genel Sekreteri olan Fens'e, parti meclisi üyelerinden birisi aleyhine bir mektup yazmıştır. (Bu üyenin yabancı dil bilmediğini, bu itibarla, milletlerarası plândaki temaslarda işe yaramıyacağını belirten bir mektup) Bu mektubu, bir dergi açığa vurmuştur. Çıkan olay, bir çeşit skandal mahiyetini almıştır. Genel Sekreter, bu

olayı kapatmak için bazı demeçlerde bulunmuştur. Fakat bu demeçleri, birbirini tutmamıştır ve genel olarak gerçeğe de uymaz sayılmıştır. İşte, onun bu duruma düşmesi de, genel sekreterlik göreviyle bağdaşmayacak mahiyette görülmüş ve parti meclisinin 25, 26, 27 Eylül 1959 günkü çalışmalarında kendisine yöneltilecek tenkitleri tamamlamıştır.

Bunun üzerine parti meclisi 27 Eylül 1959 günü, kendisine uygulamak zorunda kalacağı müeyyideleri, kendisine belirtmiştir. Bunlar; İskat, Haysiyet Divanına Verilme, İstifa'dır. Yakın arkadaşları, kendisine, parti menfaatine de uygun gelen en iyi yolun istifa olduğunu telkin etmişlerdir. O da Eylül 1959 da istifa etmiştir. Tüyük gereğince, Kurultayın - yeni genel sekreter seçmeye davet edilmesine lüzum kalmadan, Parti Meclisi üyeleri, Kurultay zamanına kadar vazife görmek üzere, İ. R. Aksal'ı, genel sekreterliğe getirmiştir.

Genel başkanlık bu istifayı; parti çalışmaları üzerinde parti meclisinde ceryan eden müzakereler esnasında genel sekreter ile genel başkan ve parti meclisi üyeleri arasında çıkan ihtilâfa irca ederek, kamu oyuna bildirmiştir. (27 Eylül 1959).

2 — İstifa Olayı Dolayısıyla Görülen Davranışlar, Yorumlar :

Bu istifa olayı, türlü davranışlara yol açmıştır :

A — *Bizzat Gülek'in davranışı* : Önce bizzat Gülek'in davranışı önemli bir olay olarak ortaya çıkmıştır. Gülek'in, istifasının sebebini kendi açısından açıklamamıştır. Kendisine göre, bu konuda fazla birşey söylemek parti menfaatine aykırıdır. (29 Eylül 1959 gazeteleri.) Kendisine göre şimdilik yapılacak iş, partinin iktidara gelmesi için parti içinde birlik, baraberlik, karşılık sevgi içinde kalmadır. Bu sebeple, Gülek; partilileri, İnönü etrafında yepkare bir kitle olarak toplanmağa ve parti tasanüdü göstermeye davet etmiştir. (30 Eylül 1959). Gülek bu görüşünü 11.10.1959 da Osmaniye'de teyiden ifade etmiştir. Ayrıca, her vesile ile, kendisinin küsmediğini de belirtmek istemiştir. «Devlet ve memleket hizmetinde çalışanlar için küsmek, yok, danılmak yok, gücenmek yoktur» (14.10.1959 İskenderun).

Onun bu küsmezliğini bir diğer C. H. P. milletvekili de Adana'da belirtmiştir : Kasım Gülek, gadra uğradım, demiyor. Lüzum gördüm, ayrıldım, diyor. (S. Baykam 16.10.1959 Köyler İlçe Kongresi).

Hulâsa; Gülek, kendi davranışını hep sulh içinde bir davranış olarak tutmağa gayret göstermiştir. Gerek bölgesindeki politika arkadaşları ile, gerekse C. H. P. merkez organları ile tezada düşmeğe, tersine onlarla fikir birliğinde kalmağa uğraşmıştır. Bu cümleden olmak üzere,

Adana İl Kongresinde, mahallî politika arkadaşlarından olup da, son zamanlarda kendisiyle ihtilafli olduğu sanılan Kemal Satır'la kucaklaşmıştır ve Parti içinde münakaşalar olabileceğini bunun tabii olduğunu ve parti içinde bir hürriyet bulunduğunu belirtmiştir. (17.1.1960).

B — C. H. P. nin Merkezî Teşkilâtının Resmî Davranışı : C. H. P. Merkezî teşkilâtı, bu istifayı hazırlamış veya sağlamış bir teşkilâttir. O, bu istifa ile, «nereden buldun?», «neden yaptın» formülleri altında ifadelenen «hesap sorma»nın, kamu oyununda, C. H. P. yi bir kin ve intikam teşekkülü gibi göstermesi ihtimalleri silmek amacını elde etmeyi ümit etmiştir. Nitekim, hemen, C. H. P. nin hukuk sınırları dışına çıkmıyacağını; ancak bir hukuk Devleti tahakkuk ettireceğini; C. H. P. nin müstakbel iktidarın bir kin ve intikam politikası gütmeyeceğini; hukuk prensiplerine ve anayasaya aykırı şekilde, şamil, hiç bir kanun çıkarılmıyacağını belirtmekte acele etmiştir (28, 29 Eylül 1959 gazeteleri).

Bundan başka, bu istifanın, parti politikasında infiratçı gidişleri önleyip tesanütçü anlayışı getirme vesilesi olması hususunu da belirtmek istemiştir. Takım halinde, gerçek tesanüt içinde çalışmanın esas olduğu ifade edilmiştir. (Yeni genel sekreterin ilk demeci. 1 Ekim 1959 gazeteleri).

C. H. P. merkezi liderleri, aynı temayı daha sonra da işleme ve bu suretle C. H. P. nin, «hesap sorma ameliyesi» içine bilhassa «hukuk dışı» bir vetirenin girmeyeceği teminatını veren fırsatları aramışlardır. Bu cümleden olmak üzere, parti lideri, iktidara gelişlerinin «.. memlekette güvenin tam teessüs devrini» yerleştireceğini beyan etmiştir. Parti liderine göre; bir iktidar değişmesi olursa, yıllardan beri eziyet çekmiş ve çekmekte olanlar, hukuk ve kanun dışı tedbirlerle intikam hissine kapılabilirler. Böyle akımlara şimdiden karşı durmak gerekir. Aksi halde partinin huzur ve emniyetin kurulması gibi bir ana davası gerçekleşemez. Tezvir ve intikam yolunun açılmaması için, parti lideri, «...Hukuk dışı geriye işleyen kanun gibi, başlı başına her türlü ifratlara yol açacak bir usûlün» aleyhindedir. Böyle bir ifrat, vatandaşın siyasi ve iktisadi hayatını kolaylıkla her türlü emniyetten mahrum edecek bir yoldur. Bunu önlemek gerekir.

Fakat, «...Mer'î kanunların suç saydığı fiillerin, hareketlerin ve yolsuzlukların bağımsız mahkemelerde görülmesi» yolu açıktır. Çünkü, bu bir fevkalâde hal değildir. «... Bugün de yarın da dürüst Devlet İdaresinin ve kanun hâkimiyetinin kaçınılması kimsenin elinde olmayan tabii bir neticesidir.» «Nereden buldun kanunu çıkarmıyacağız fikrinin esası» bu-

dur. (11.10.1959. Kadıköy İlçe Kongresinde dinlenen bandda İnönü'nün beyanları).

Aynı tarihte, bizzat istifalı genel sekreter Gülek de, hesap sorma ameliyesinin ifratlı ve hukuk-dışı mahiyetli bir ameliye olmayacağını belirtmek zorunu duymuştur. «Millet yolsuzlukların hesabının sorulmasını istiyor, şüphesiz hesap sorulacaktır. C. H. P. içinde aksini savunan yok. Ama hesap, şüphesiz ki müstakil, teminatlı, âdil mahkemelerde sorulacaktır. Anayasamızın mevcut nizamının içinde kalacaktır. «Nereden buldun» u söylerken, daha çok halkımızın açık şekilde anlayacağı bir sadelikle hesap sorulacağını ifade etmek istedik» demiştir. (Adana Kongresi 18.10.1959).

Yeni genel sekreter de, hesap sormanın ancak bu mahiyette olabileceğini Karabük kongresinde belirtmiştir. (23.10.1959).

C — *Taşra Teşkilâtının Davranışı* : Gülek'in istifası, önce, parti taşra teşkilâtında bir şaşkınlık uyandırmıştır. Vakıa, Fens'e yazılan mektup olayı devam ederken, teşkilât, bir ihtilâfın var olduğunu müşahede etmek imkânını bulmuş idi. Fakat, bu ihtilâfın, böyle bir kopuş ile sonuçlanması bir şaşkınlık uyandırmaktan geri kalmamıştır. Çünkü Gülek, parti içinde teşkilâta dayanan ve teşkilâtça tutulan bir şahsiyet olarak tanınıyordu ve tabiatı ile teşkilâtın müdahalesi olmadan, onun bertaraf edilmesi, biraz garip görülüyordu.

Lâkin, teşkilât, kısa bir an içinde kendisini toplamış ve parti tesanüdünün herşeyin üstünde olduğunu göstermiştir. Bizzat Adana teşkilâtı, «şahıslara değil fikirlere ve davalara bağlı insanların... böyle bir görev değişikliğini son derece anlayışla...» karşıladığını ifade etmiştir.

Teşkilât, bu olayda, kimin haklı, kimin haksız olduğunu araştırma gibi bir yola sapmamıştır. Teşkilât, merkezî organlar arasında bir ihtilâfın mevcut bulunduğunun açığa vurulmasını ve bunun sonucu, genel sekreterlik makamında bir değişme yapılmasını parti içinde bir demokratik davranış olarak saymıştır. Öyle ki, C. H. P. içinde, daima nöbet değiştirme usulü yürürlüktedir. Fakat, bu, bölünme ve ikilik içine düşme anlamına gelmez. Nitekim, istifasından sonra eski genel sekreter gittiği her yerde, gene sempati ile karşılanmıştır.

D — *Partili Olmayan Çevrelerin Yorumları* : Bu arada, parti bağları ile bağlanmayan serbest yorum mihrakları da olay ile ilgilenmekten geri kalmamıştır. Bunlar da, olayı, kendilerine göre yorumlamışlardır. Bu yorumların, bazı partililerin telakki tarzını da ifade ettiği söylenebilir :

a) Bu çevrelerde görülen yorumlardan birisi şudur :

Bizzat kurultayca genel sekreterliğe getirilmekten ve üyelerini, adeta, teker teker tanıdığı teşkilâta dayanmaktan gelen bir kuvvet ile hareketlerinde ve politikasında çok serbest davranarak, parti içinde tek başına bir kuvvet unsuru olmuştur. O, alelâde bir parti meclisi üyesi değildi. Tek başına davranış ve politika tesbit eden ve tesbit ettiği bu politikayı hemen davranışları ile icra eden bir «kuvvet» idi. Böyle bir «kuvvet unsuru» oluşunun şuuruna vararak güttüğü şahsî politikası, menfi karşılamağa değer bir politika idi. O bu şahsî politikası ile, asıl görevi olan «merkez idare kuruluna ait vazifelerin yerine getirilmesini sağlamak» vazifesini hiçe saymıştır ve parti üst kademelerinin istediği işbirliğine yanaşmamıştır.

Şimdi, bu istifa ile, böyle bir «kuvvet unsuru» olma gücünü kaybetmiştir. Öyle ki, artık, parti mekanizmasını harekete geçirme gücünden yoksun bir kişi sıfatı ile, parti içinde eli kolu bağlanmış bir duruma düşmüştür. Artık, kendisinden kendi seçim bölgesinin dışında, büyük çapta bir harekete geçmesi beklenemez. Bu da, netice itibariyle partisi için iyi olmuştur : Bu istifa ile parti içinde münferit, şahsî bir iktidar güttüme eğilimi sona ermiştir.

b) Gene bu çevrelerde görülen yorumlardan bir diğeri de şudur : Gülek'e böyle bir istifa empoze edilmesi haksız, pek ağır ve parti için zararlı bir olay olmuştur. O bilhassa, 950 ile 954 arasında, parti için pek karanlık olan günlerde, partiyi ayakta tutan bir adam olmuştur. Bugün de, partiye dinamik ifadesini veren unsurdur. Şimdi ondan yoksun kalmaktadır. Ayrıca; Geyikli olayları dolayısıyla, D. P. nin C. H. P. yi şiddet ve tahrik politikası gütmekle ittiham ettiği bu günlerde, onu, şahıs davranışları ile parti politikasını müşkül duruma sokmakla töhmetlendirilerek mahkûm etmek, iktidarın ithamkâr görüşünü desteklemek teşkil etmektedir. Bu itibarla, ona istifanın zorlanması haksız ve parti için zararlı bir olay olmuştur.

c) Bizim müşahedemize gelince : C. H. P. merkez organları, onu Kasım Gülek'e istifanın empoze edilmesine kadar dayanan bu anlaşmazlığı; parti genel sekreteri ile genel başkan ve parti meclisi arasındaki bir doktrin anlaşmazlığı şeklinde göstermek istemiştir. C. H. P. merkez organları bu doktrin anlaşmazlığının, partiye bir fikrî muhteva getirme yolunun açılmasına imkân verecek şekilde çözüldüğü intibamı da vermek istemiştir.

Gerçekten, bu anlaşmazlıkta, böyle bir yön bulunduğu da görülme-

mezlik edemez. Kasım Gülek'in bazı görüşlerini ve davranışlarını, buna karşılık diğer merkezi organların da - bilhassa parti liderinin de - bazı görüş ve davranışlarını gözden geçirecek olursak, C. H. P. içinde yüksek kademeler arasında, parti davranışı konusunda bir esaslı içtihat farkı bulunduğunu tesbit edebiliriz.

i — Gülek Doktrini : bunu «masa başında çok halk içinde çalışarak parti hayatını, bir fiziki dinamizmin üzerine dayatmak, kanunsuz iktisapların ve kanunsuz tasarrufların - siyasî, idarî - hesabını sormak» şeklinde özetleyebiliriz.

Gerçekten, Gülek'e göre : partiyi zafere kavuşturmak için, liderler, büyük bir gayretle çalışmalıdır. C. H. P. nin fonksiyonu, iktidara gelerek halka hizmet etmektir. Halka hizmet için, daha şimdiden halkın dertlerini bilmeye ihtiyaç vardır. Halkın dertlerini bilmek bir vazifedir. Bu vazife de iyi şekilde, halkın arasında olmakla yapılır. Halkın arasında olarak, halkın dertleri kavranır ve bu suretle hizmet imkânı doğar. Fakat, halkın içinden yetişerek, halkın dertlerini anlayarak hareket etmek de büyük bir zahmeti icabettirir. Herkes bunu yapamaz. Bu, güç ister; terlemek ister. «Hamama giremeyen münevveı politikaya da girmesin». (12.10.1959 Osmaniye, 17.10.1959 Kadirli, 17.10.1959 Adana). Bu gücü göstererek, bazı halkın içinde yetişerek, halkın içinde yaşayarak onun dertlerini anlayanların da parti politikasını tesbitte ve icrada takdir ve hareket serbestliği olmalıdır. .

Kanunsuz iktisaplarla, siyasî ve idarî otoritelerin kanunsuz tasarruflarının da hesabı sorulmalıdır; çünkü, bunu, bizzat millet istiyor.

ii — İnönü veya Parti Meclisinin Doktrini : Bunu da, «hukuk düzenini, bütün müesseseleriyle getirmeyi; siyasî ahlak üzerine dayanan bir halk - devlet - idare münasebetini kurmağı, iktisadî kalkınmayı sahiden gerçekleştirip tamamlamağı; geçmişin suiistimallerinin hesaplarını sormağı; fikrî muhtevası olan planlı bir çalışmaya ve kanun usûllerine daima uyma sistemine dayatma» şeklinde gösterebiliriz.

Gerçekten; C. H. P. memleketin bütün meseleleri üzerinde plânlı bir çalışma ihtiyacını duymuştur. Kamu oyuna, böyle bir çalışma yaptığını kanısını vermeye de uğraşmaktadır. Bu cümleden olmak üzere, genel rejim konularında açık fikirlere ulaşmış, bunları yaymak da istemektedir. Bu arada, iktisadî konularda açık plânının ne olduğunu bilmek mümkün olamamaktadır. Fakat, bizzat parti liderinin - bilhassa 1960 da bir seçimi ihtimal içinde görmeye başladığı zamandan beri - «gayet iyi hazırlanıyoruz» sözünü tekrarlaması, Gülek'in temsil ve realize ettiği fiziki çalışmayı, bir fikrî çalışma ile değiştiren eğilimin varlığını ve artık, buna dayanılmak istendiğini gösterir.

Gülek'in, istifasından sonraki beyanları sonucu, «hesap sorma ameliyesi» içine kanundışı yolların kat'îye sokulmıyacağı konusunda her iki doktrinin birleşik olduğu meydana çıkmıştır. Fakat Gülek'in kat'îyen masa başında çivilenip kalmayıp «halk içinden gelip halk içinde yaşayarak hizmet etme» görüşünü, masa başı fikri muhtevalı bir çalışma ile tamamlama eğilimi istikametinde geliştirdiği müşahede edilememiştir.

Buraya kadar açıkladığımız müşahedeler, teşhisler, yorumlar, olayın kamu oyuna açıklanabilmiş unsurlarının tahlilinden çıkmaktadır. Bizce, ihtilâli meydana getiren asıl sebep, bütün bunların da altında yatan bir psikolojik haletten ve bir sosyal - siyasal kaidenin neticelerinden gelmektedir.

Bu psikolojik hâlet şudur : Bir siyasal teşkilât içinde fazla sivrilen ve fazla sivrildiğini de ferdî, şahsî davranışlarla boyuna belirten siyasî şahsiyetlere karşı tabîî bir tepki ve rekabet mekanizması da işler.

Siyasal - sosyal kaideye gelince : Bu da şudur : Halk kredisine dayanarak bir siyasî teşkilât içinde kuvvet ve nüfuz kazanan siyasî kademeler ve liderler, parti politikasına kendi ferdî ve şahsî etkilerinin damgasını vurmağa doğru akarlar.

İşte Kasım Gülek olayında bu siyasal - sosyal kaide ile bu psikolojik haletin bir arada tatbikatını görüyoruz. İstifalı genel sekreter Gülek' Halk Partisi içinde halk kredisine dayanan büyük bir lider olmuştur. Bu sebeple, parti politikası içinde, şahsî, ferdî davranışlar göstermekten kaçınmamıştır. Büyük liderliğin uyandırdığı tepki ve rekabet duygusu, onun bu şahsî ve ferdî davranışlarını, kendisini yıpratıcı esbap olarak görebilmiştir ve bundan yararlanarak kendisini âlet etmiştir.